

„Лява медия в България?“

Представяне на сборника „dВЕРСИЯ I: В опит за по-добър провал“ и
дискусия по повод една година списание dВЕРСИЯ

13.05.2016 г., 19:00 ч., бар „Бар Дак -2“, гр. София

Ирина Недева: Нямаме предварителен сценарий. Нека да кажа две неща. Първо, аз имам усещането, че dВЕРСИЯ съществува от много по-отдавна, даже ме изненада това, че има една година, защото, признавам, попадам спорадично на текстове, които се споделят от социални мрежи, спорадично чета. Самият факт, че събирате неща, които излизат в едно книжно тяло, тоест те ще останат, ще тежат някъде в пространството, ми се вижда много интересен, а няма само да циркулират в коментари в социални мрежи. „В опит за по-добър провал“ – това ми се видя зашеметяващ финал на предговора, писан от Петър Добрев, в смисъл нищо не водеше към това, освен едно триеточие, с което завършва последното изречение. И тази иронична, самоиронична или провокативна фраза за финал... но така или иначе има достатъчно много провалени леви неща в България и ми се вижда доста смислено да се постави точно този въпрос.

Изуми ме до каква степен фигурират текстове, свързани с осмисляне на миналото, изобщо присъствието на времето като хоризонт в анализите, които влизат в този том, но от гледна точка на това, което аз правя като мейнстрийм журналистика, ми се вижда супер интересно защо и до каква степен за вас е важно съотнасянето спрямо жанра медии. Защото това, което правите, би могло да бъде по-скоро академична дискусия, академични кръгове, общности, активистки общности, какво му е медийното на това е един от въпросите, с който искам да отворя дискусията и да попитам хората, които специално са мислили над случването и над правенето на лявото мислене в България. Нямаме предварителна уговорка кой да говори, но виждам, че Миладина до мен е вече с една изписана страница. Нека да я чуем в бърз порядък, като ви предлагам след

всеки да има бързи въпроси, ако има порив и енергия за това, ако няма, просто ще минем, ще чуем всички и след това ще влезем в режим дискусия.

Миладина Монова: Благодаря, Ирина, аз бях, така, забелязана – от-белязана, както казват dВЕРСИЯ. От старата школа имам нужда от бележки.

Всъщност уводът на Ирина до голяма степен съвпада с моя и аз имах впечатление, така пространствено и временно, че dВЕРСИЯ съществува от десет години. Може би защото когато сме в социалните мрежи сме заляти от най-различни неща, избираме си нещо, което ни харесва и в много малък период от време това, че ни харесва, ни кара да си мислим, че отдавна съществува. И когато пуснаха „Една година dВЕРСИЯ“, аз се почувствах много млада. Особено след като на мен ми се струваше, че е от доста време, четях някакви неща.

Аз ще представя някаква дискусия на тема dВЕРСИЯ, която ще бъде малко може би консервативна, академична. Тръгвайки от това, за което сме се събрали – какво е една лява медия.

Трябва да призная, че когато Станислав ми се обади и ми предложи да участвам в това, първата идея ми беше „Олеле“ – даже се събудих една нощ в студена пот – „Ами ако аз съм първа, сигурно трябва да определя какво е лявото и дясното в България и трябва да дам някаква дефиниция“, от което ми се изправи косата, защото вярно е, че ако трябва да дискутираме едно ляво списание, трябва да говорим за лявото въобще в България и съответно за дясното, защото това е огледалният образ. И понеже абсолютно не ми е ясно как да анализирам тази тематика – като социален антрополог съм работила в други държави и съм живяла в други държави, и в момента по-скоро го търпя, отколкото го интелектуализирам това нещо, реално погледнато.

Във всеки случай dВЕРСИЯ казва и показва. Още като тръгнем от увода на представянето на „Една година dВЕРСИЯ“ – казва, че е ляво списание и го показва, което не е нищо, особено в България. Едно – не е лесно да го кажеш, и не е лесно да го покажеш. Разбира се, веднага трябва да стане дума за други, които се казват като леви медии. Аз ще оставя на други дискусанти, които по-добре познават България от мен, да развият тази тема, но това, което дефинира като ляво dВЕРСИЯ, е това, което намираме в текстовете. Което за мен е чудесно. Мисля, че това е единственото по рода

си списание – и казвам „списание“ по старому, защото „медия“ не знам какво точно значи, то е малко всичко, и социални медии, и така нататък, - но това за мен е едно списание от доброто старо време, което аз бих искала да си прелиствам къщи, включително и в тоалетната, и в кафенето, докато чакам някого.

dВЕРСИЯ покрива целия спектър на идеи на лявото. Както се казва в увода на изданието, това, което се случва около нас, има много ясна политическа окраска в България, която е в една-единствена посока, срещу която може да бъде заявена лява алтернатива. Мисията на медията е съзнателно, целенасочено и политизиращо – много ми хареса точно тази думичка, която те употребяват – цитирам от увода отново – „политизиращо“, а не „политизирано“ – политизиращо да разделя. Разделяне в техния смисъл означава показване на различие в монотонния обществен дискурс; разграничаване от имплицитното и експлицитното дясно и тези, които се възприемат като леви и се самоопределят като леви – което, нали, е другата тема – що е БСП и така нататък, и други леви течения – аз няма да навлизам веднага в това.

В България дълги години политическата принадлежност, според мен, функционираше и продължава да функционира малко като племенна принадлежност. Принадлежим на една група, практикуваща някакви ендогамни връзки – семейни и институционални, или изживявани като такива. Доминацията на дясното говорене като нормално позволяваше това. Включително и аз съм била въввлечена в това да трябва да гласувам, защото иначе няма да ме обичат, за еди коя си партия и т.н. То е нещо много едновременно интимно, родово, патриархално изживяване. Лявото като поглед над обществото и алтернатива просто го няма в момента или има възможност да съществува само там, където като на кученце са му предопределили къщичката в доминиращия дискурс. Нещо, което трябва да бъде около БСП, плюс няколко други националистически издания. Това, че от години има хора, които са много млади, поне според мен, които се опитват да бъдат чути със социалните си и политически анализи извън оста дясно – БСП, някак си не минава в медийния дискурс. Забележете как веднага конформисткото говорене на дясното скочи, когато изведнъж излязоха „Нови леви перспективи“ – тук се обръщам към тези, които са пионери в това отношение, и как хората като примерно Евгений Дайнов веднага се опитаха да вкарат новите леви в калъпа на едно

бесепарско, путинистко и т.н. мислене – сякън, да не се забележат различията и някакви други моменти от идейното им развитие.

Последните години – нали, все пак трябва да говорим за дясното – видяхме и динамики надясно – сини, тъмносини и изведнъж се появиха либералите. Аз дълги години не съм била в България, връщам се, в един момент моите приятели бяха тъмносини, консервативни, после изведнъж се оказаха, че някои от тях са либерали, и те самите са естествено в динамиката на историята. И нещата почнаха да стават по-забавни, по-разнообразни.

Ако има една малка среда истинско ляво като тази на dВЕРСИЯ, все пак има и едно социологическо ляво, което тя трябва да намери. Което още не се е – някак си ми се струва, не си е направило неговия *coming out*. Говоря за *coming out*, защото ми се струва, че много от либералите, произхождащи от племенната принадлежност на дясно, отиват в тази посока, но някак си по принципа на хомосексуалиста, който е маргинален, трябва изведнъж да си направи неговия *coming out* и да си признае, че е такъв. Което е много трудно, защото всички механизми на изключване ще се активират.

За да се върна към самата dВЕРСИЯ – аз съм изключително впечатлена от нивото на списанието. Много малко хора правят – се трудят изключително – на едно ниво, което е наистина впечатляващо. Списанието покрива всички полета на критиката, които е заявило, че иска да покрие. То поставя съвсем съзнателно акцента на тематики, които други, самоопределящи се като леви, не покриват: правото да си различен, беден, бездомник, бежанец, помак, кюрд, харесващ Димитровград, да си секс работник. Правото на образование и здравеопазване. И най-вече – на защитата на едни универсални ценности, които в други държави примерно от само себе си се разбира, че трябва да се защитават, без да има нужда да ставаш сутринта и в банята да си казваш „А, аз съм ляв“ или „Аз съм десен“.

И понеже сигурно вече много дълго говоря, езикът на dВЕРСИЯ много ми харесва, грубо казано, изключително издържан, реабилитиращ едно ангажирано политическо говорене, което...

Ирина Недева: Езикът от единствено число ли е? Защото мен това много ме озадачи – защо е толкова унифициран този език на всички текстове и е в крайна сметка през

блендата на едно академично писане, академично говорене, на определени традиции, и какво му е лявото на подобна унификация?

Миладина Монова: Ами, не знам какво му е лявото, но аз смятам, че прецизното говорене – от това само печелим.

Ирина Недева: Тоест те са едни прецизни леви.

Миладина Монова: Когато трябва да се разграничим от едно друго ляво, което непрекъснато ни се налага като някаква матрица, в която трябва да се влезе, националистическото, расисткото, соц-носталгичното.

Ирина Недева: Ето, тук ако има чужденци, те просто падат.

Миладина Монова: Да. Нали ви казах, точно затова избягвам да се ангажирам да дефинирам какво е ляво и дясно в България, защото не ми е ясно. Знаем какво е във Франция, в Македония и в Гърция, но в България не ми е ясно.

Ирина Недева: Добре, но това прецизно ляво и този прецизен ляв език не е ли просто политически коректен спрямо някаква лява парадигма, норма за ляво, която идва от същия този Запад, който същите тези леви автори на тези леви текстове по някакъв начин критикуват?

Миладина Монова: Аз нямам нищо против да идва от Запада, ако става дума за универсални проблеми, които ни засягат всички, на запад, на изток, на север и на юг. Лично не виждам тази – точно това прецизно говорене мисля, че в българския контекст е особено важно, защото хлъзганията са моментални. Ти, която имаш безумен опит с тези хлъзгания от 20 години.

Ирина Недева: Пребих се няколко пъти.

Миладина Монова: Да, така майсторски ги отиграваш, знаеш за какво става дума – думите имат смисъл и аз мисля, че тази тяхна прецизност е истинско съкровище.

И все пак, когато виждаш темите, които третират, това също така е езикът на Гео Милев, социалната критика от Ботев до Вапцаров, които бяха пометени и на практика доста дълго време обезличени.

И за заключение, според мен, дебатът за интелектуалците, който имаме не само в България, но и навсякъде. Например във Франция непрекъснато се говори, че вече няма интелектуалци, че половината са станали десни, другите не ги интересува и не са вече толкова ангажирани. Някои теоретици смятат, че лявото го бива само в опозиция.

Други казват, че социалната критика съществува, интелектуалци също, но те вече нямат достъп до основните медии, защото силни личности, идеи и реторика не стигат, трябва и публичност. Ние си говорим тук, ама някой трябва да ни чуе. И си мисля за дефиницията на Сартр, че интелектуалецът всъщност е човекът, който – дали го питат или не, – се меси в това, което не му е работата. И аз смятам, че dBEPСИЯ, това е една група от интелектуалци, много се радвам, че съществуват и така за заключение бих казала *ladies and gentlemen, here and now* – срещаме интелектуалци.

Ирина Недева: Добре, въпроси и реакции? Аз съжалявам, че малко влязох в интервенция, но првете го и вие. Към момента, ако няма – Валентина.

Валентина Георгиева: Аз далеч не съм толкова подготвена, колкото Миладина; нахвърлих някакви свои мисли. Моите разсъждения бяха около тази идея за алтернативна медия, въобще това синонимно гнездо „граждански медии“, „алтернативни медии“, „активистки медии“, връзката на медиите със социални движения. Това е нещото, което ме караше да разсъждавам около темата за първия брой на хартия на dBEPСИЯ. Може би не съм права да смятам, че dBEPСИЯ е алтернативна медия. Просто искам да изложа някакви тези и вие вече да кажете какво мислите спрямо тези тези.

Когато кажем „алтернативна медия“, ние без да искаме – а всъщност може би искаме – изпадаме в едно мислене в противопоставяне: мейнстрийм медии и алтернативни медии. Защо се раждат алтернативните медии? Заради някакви недостатъци на мейнстрийм медиите. Миладина преди малко каза, че има някакви гласове, които нямат достъп до медии. Има някакви такива структури на господство, които определят и медийния пейзаж, медийната среда, и не допускат някакви гласове да се появят в мейнстрийм медиите. Като определяме алтернативните медии в противоположност на мейнстрийм медиите, ние някак си автоматично ги схващаме като медии на непрофесионалисти, които не са правени по професионалните стандарти с добрите и лошите черти от това. Разбира се, това, че алтернативните медии не проверяват по два различни начина своите източници и прочие медийни стандарти, води до известни обвинения в субективизъм. В същото време обаче алтернативните медии могат да избягат от икономическите зависимости, в които изпадат мейнстрийм медиите. И това

важи не само за българската среда, въпреки че винаги сме склонни да мислим в термините на Пеевски, преди това Красимир Гергов, ето такива едни медийни магнати – това важи всъщност за развитието на медиите в световен мащаб. Още през 90-те години авторки като Даяна Крейн говорят за системи от медийни олигополи. Тогава тя разглежда всъщност развитието на известното днес като Fox News, цялата тази медийна корпорация. Така че феноменът съвсем не е български и съвсем не е свързан с икономическите зависимости, определящи средата в България. Става дума въобще за властта на големите медийни корпорации в медийната среда, срещу които някак си „отдолу“, по един слаб, немощен начин, без финансиране, на мускули, някакви непрофесионалисти се опитват да отвоюват някакво пространство на изказ, пространство на говорене.

Ирина Недева: Възражение! Това не е dВЕРСИЯ. Това не са непрофесионалисти.

Валентина Георгиева: Казах в началото, че ще нахвърлям някакви тези, които искам да поставя на обсъждане и после да кажем дали dВЕРСИЯ е това или не е това. Това е втората теза. Първата теза е, че в медийния пейзаж има някакво пространство, втората теза е по отношение на икономическите зависимости от корпоративни медии и третата теза е позицията на dВЕРСИЯ спрямо социалните движения. Това е третата ми теза.

По принцип алтернативните медии се раждат точно от слогана “Don't hate the media, become the media”. Това е слоганът на „Индимедия“, *par excellence* в случая алтернативна медия. Сега „Индимедия България“ страда от тежък недостиг на ресурси, Петър е тук някъде, може да каже по-добре – ето го там в дъното, маха. Друга подобна алтернативна медия можем да приемем, че е „Без лого“. Те обаче страдат от, да го нарека така, известен идеологически дисонанс. Това е силна теза, която трябва да аргументирам допълнително, но сега сме се събрали да говорим за dВЕРСИЯ, а не за „Без лого“.

Всъщност въпросът ми е каква е позицията на dВЕРСИЯ спрямо социалните движения? На мен много ми се иска тя да е активистка медия, но може би не съм права – просто поставям тези за обсъждане. Това, което прави от dВЕРСИЯ активистка медия обаче, е, че тя заявява много ясно своята позиция вляво. Тя заявява много ясно какво разбира под „ляво“. В такъв смисъл аз се чувствам уютно и безпроблемно в това ляво, за

разлика от твоя [към Миладина Монова] проблем, че не знаеш какво е ляво и дясно в България, аз разбирам добре какво е лявото на dВЕРСИЯ.

Миладина Монова: Не, на dВЕРСИЯ ми е ясно, другото не ми е ясно.

Валентина Георгиева: И това е едно критическо ляво, което стои повече в традицията на културкритицизма; в което отекват интелектуалното наследство на Грамши и неговата хегемония; на Фуко и на Джудит Бътлър; и което е малко встрани и може би дори доста далече от една класическа марксистка икономическа теория, далеч от икономическия детерминизъм по линията Маркс-Енгелс-Ленин, и в такъв смисъл повече чувствително към идентичностни политики; повече чувствително към борбите на жените; повече чувствително към автономистки проекти като този в Кюрдистан например; абсолютно нетърпимо и непримиримо с расистки изказвания; чуждо му е също така този иредентистки национализъм, позицията спрямо Македония и въобще чужди са му всякакви политики на изключване. Тоест, тази лява позиция определя и избора на теми, които са включени в dВЕРСИЯ.

И последно нещо във връзка с опозицията ляво – дясно. Много ми хареса онова изказване някъде в текста на Петър Добрев, в което се казваше “лявото е позиция спрямо политиките на остеритет. Антикомунизмът вече е един изчерпан идеологически ресурс. Изчерпан, защото той не може повече да служи за легитимация на политиките на остеритет”. От друга страна, също и т. нар. “европейски ценности” – сложила съм ги в кавички, защото, каквото и да значи това “европейски ценности”, вече също не могат да работят като легитимационен ресурс за налагане на политики на остеритет по простата причина, че самата Стара Европа трудно се справя с налагането на остеритетни политики. Доказателство за това са протестите в Гърция, в Испания, нестихващите протести във Франция към момента, може би дори впрочем – и тук лансирам отново една силна теза – самото западно дясно е в криза, защото трябва да търси нов идеологически ресурс, за да продължава да ни убеждава, че няма алтернатива.

Това е. Благодаря ви.

Ирина Недева: Ще дам след малко думата на Комитата със следното въведение. Цитат от предговора на Петър Добрев: “Безбройните граждански медии същевременно или одобряват случващото се, или се вълнуват от далеч по-важни за тях неща като Паметника на Съветската армия, поредния нов десен проект и т.н.”

Комитата е блогър, един от ключовите гласове в поле, което сигурно не определя себе си като ляво, и не се вълнува от това дали да си сложи етикета ляво или дясно... Всъщност това е въпрос, Комита, дали искате да си сложите етикета дясно. Но така или иначе си част от – тук в кавички – “граждански медии”. Разпознаваш ли се в това, което е написано – като одобряващ случващото се? И как гледаш на въпроса за лявата медия, въпросителна, и възможна ли е тя?

Константин Павлов: Много благодаря на Ирина за въвеждането. Честно казано, ние нямаме, т.е. не подозирах, че имаме с нея телепатична връзка, защото нещата са горедолу тия, за които исках да говоря...

Ирина Недева: Не издавай всичко!

Константин Павлов: Благодаря много за поканата на Пешо Добрев, с когото се познаваме от доста години вече. Всъщност, аз твърде лекомислено приех. Твърде лекомислено приех, защото много харесвам много от хората тука – Пешо, Жана, Неда, моите колеги от социологията, Валя, Миладина, Ивайло е тук някъде... Въобще, наистина харесвам голяма част от вас и съвсем наивно приех, като смятах, че нещо ще си говорим по моята тясна специалност за социалните медии и социалните мрежи. И когато вчера седнах да се подготвя за събитието, с ужас установих, че трябва да говоря за характера на лявото, и за дясното, вероятно като негов антипод. А това – трябва да ви призная, и тук съм съвсем честен – това ми е най-неприятният разговор въобще политически в България – какво е ляво, какво е дясно, и дали ние сме достатъчно добри да отговорим на неговите критерии.

Да кажа малко за себе си. Аз се занимавам с активизъм от доста дълго време – на практика от 90-та година, с едно кратко прекъсване от десет години, в което се занимавах с бизнес. Имам чувството, че вече съм видял всичко. И проблемът на това човек да е видял всичко е, че като че ли има готови отговори за всичко преди това. И това наистина е проблем. Вие тук сте съвсем млади всичките и не познавате това чувство, но с напредване на годинките установявате, че всяка конфликтна ситуация ви прилича на двайсет конфликтни ситуации в миналото, и вие имате готов отговор. И когато кажете този готов отговор, това предизвиква невероятна досада в отсрещната аудитория, която обикновено е млада, и обикновено казват “Ама сега ти ли пък ще ни

кажеш!” Но това е тежка вътрешна борба, в която аз непрекъснато изпадам, и днес включително.

Дали се смятам за ляв или десен – както ви казах, въобще не обичам да отговарям на този въпрос. Но, признавам си, всяка година си правя теста “Политически компас”, за да разбера това нещо. Моето самоопределение е пасивно, т.е. не се декларирам, а просто гледам как мигрирам през годините. Но, общо взето, за последните десет години стабилно си мигрирам в долния десен квадрант – това на десните либерали.

Аз си мисля, че ние сме много рядка порода в България. Вие може би смятате, че ние сме преобладаващи, но наистина това е едно самотно място...

Ирина Недева: Това е много съществен момент. Защото десните също се възприемат... Имам предвид такива, като, включително Красен Станчев, който едва ли е любимец тук на аудиторията, също се възприемат като пренебрегвани от мейнстрийм медиите. Т.е. те също изграждат подобни комплекси на това, че не присъстват достатъчно, или че ги канят само за да постигат някакъв фалшив баланс в медиите. Т.е. това маргинализирано усещане от дясно – не може би ВМРО-дясно, а това неолиберално дясно – е много интересно.

Константин Павлов: Аз не знам дали съм от неолибералното дясно.

Ако трябва да говорим за политическо самоопределение, то аз съм там, но, както ви казвам, аз дълбоко не се вълнувам от този разговор. И последните месеци започнах още по-дълбоко да не се вълнувам, когато се появи един институт, който започна да мери хората по тяхната “дясност”. Институт за дясна политика, точно така. Институтът за дясна политика мен и колегата Леви тук – ще си позволя да кажа една дума от негово име – той определено ни причислява към лявата опозиция на режима. Без никакви колебания.

Така че аз наистина – няма да се повтарям колко обичам този разговор.

Един от проблемите, наистина, е тежкото историческо наследство, което имаме в България. Защото аз искам да продължа тук мисълта на Миладина, без да сме се договаряли с нея, за това, че лявото и дясното биват няколко вида, те често биват смесвани, и аз тези видове съм ги разделил на идеологическо, биографично и институционално. Тоест ако вие тук, прекрасни млади хора, се смятате за идеологически леви – с това прекрасно издание, което аз прехвърлих и вчера, и днес –

много строго бдите върху идеологията и върху нейните постулати, примерно БСП представлява едно институционализирано ляво, което е ляво просто защото някой друг го е направил като лява институция и се отнася към него като към нещо ляво, примерно Партията на европейските социалисти. И включително имаме едно биографично ляво, съставено от хора – пак може би свързано с БСП – които така, по традиция, са били четири поколения леви, макар че последните поколения може би ако си направят този компас, който аз си направих в началото, ще бъдат изненадани. Но и те също се самоопределят или биват определяни като леви. От това произтичат безброй много недоразумения, най-мекото казано – може би драми, не знам. Слава богу – т.е. не знам дали е “слава богу” – честно си признавам, аз съм зает човек, и на проблемите на лявото отделям престъпно малко време.

Ирина Недева: Добре, това е тяхната теза. Значи това е верен извод в предговора.

Константин Павлов: Добре, може ли да има лява медия? Да.

Да, може да има. Щом като има свобода на словото, за която аз активно се боря поне от десет години, може да има.

Сега, dBEPСИЯ самото списание, книга, сборник... Признавам, че аз не го чета много често, макар че ми попадна един материал за сайта, в който в момента участвам – Терминал 3. Виждам, че в него се влага огромно усилие. Добре е да има такова усилие, но тук някой спомена за това какво е медия – мисля, че Ирина. Наистина е хубаво да знае медията за кого се прави, и в момента, в който се разбира за кого и с каква цел се прави, работата става много по-лесна. Защото в момента ми прилича на научно издание донякъде, донякъде прилича на някакви... не знам, идеологически предписания. И може би трябва да помислите. Предполагам, всъщност, доколкото познавам нещата от другата страна на огледалото, най-вероятно водите тия спорове непрекъснато и с голям жар.

Смятам, че съществуването на идеологически институти, които оценяват праведността на човека и правилността на неговите действия според това колко е ляв или десен, е дълбоко порочно и вредно за българското общество. И с това искам да завърша.

Ирина Недева: Добре, Роберт Лёви, който аз си спомням от първите студентски стачки 90-та година. Разпознаваш ли се като ляв опозиционер на статуквото в момента – нещо, в което те обвинява Институтът за дясна политика, и какво мислиш за dBEPСИЯ?

Роберт Леви: Категорично не се разпознавам като ляв опозиционер, а като десен опозиционер на статуквото, макар че, една малка шега, от всички вас тук аз съм единственият автентичен Лèви.

Също като Комитата, и аз много лекомислено приех тази покана. Ивайло ме излови в един момент, докато бях в Лондон, в който момент ужасяващо ми се прибираще в България. Имах усещането, че моите приятели от Протестна мрежа ще свалят правителството без мен, та бързах да се прибера. В този момент ми се обади и Ивайло и аз лекомислено се съгласих, но за разлика от Комитата, аз съм абониран за dBEPСИЯ във Фейсбук и както ми се появи във фийда, си чета най-редовно, виждам какво съм изпуснал и го проследявам.

Ще ви разкажа една много странна история, за да разберете защо мен никога не ме е притеснявало да нарека себе си десен и изобщо да смятам, че това в България е твърде размито и относително. Годината беше 90-та, когато, едва ли не, се предполагаше, че половината интелектуален елит тук е десен и на Джулая, на който присъствам буквално от създаването му, се появи една компания от англичани, американци, германци, които ни зададоха странния въпрос: “Вие как гласувахте, нали за социалистите?” На което ние вкупом, джулайци, отговорихме “Разбира се, че не!” И те казаха: “Как така хипария, пък гласувате вдясно?” И на нас ни стана много странна цялата тази ситуация. Изведнъж установихме, че не можем да им обясним каква е разликата между ляво и дясно при нас и при тях.

На мен ми се наложи доста да поуча, за да започна да определям себе си и аз определям себе си повече като десен либерал, като се има предвид, че съм един от постоянните персонализирани обекти на антисемитски атаки в определени медии.

Не съм се подготвил и не си водих записки за разлика от моите колеги, понеже ми беше изпратен един сценарий с три въпроса и аз реших, че ще импровизирам по тях.

Първо, има нужда точно от такава лява медия и е прекрасно, че една медия заявява още от самото си създаване каква е. В случая не говоря за сборника – сборникът не е медията, списанието е медията, сборникът просто трябва да послужи, за да го представи пред по-широка публика, и аз апелирам към създателите да помислят добре как да стане това.

Едно общество трябва да се движи на два крака – да си има и левия, и десния, това първо. И второ, това, което е най-хубавото на dВЕРСИЯ – миналото на БКП и БСП е тотално отречено. Това е модерното ляво, истинското ляво, такова, каквото аз бих искал да виждам, с хора, с които бих си пил бирата и бих водил нормален спор, който да включва икономика, проблеми на различните дискриминации, няма значение дали това ще бъде невъзможността за по-бедните да получат адекватно образование или адекватно здравеопазване, това не е въпросът – дали трябва да имат или да нямат.

Ирина Недева: Може ли един бърз въпрос, държавата да финансира ли частните училища?

Роберт Леви: Отговорът в конкретното законодателство е “да”, защото то е направено така, че парите да следват ученика без значение от конкретното учебно заведение.

Ирина Недева: А кой го прави това законодателство?

Роберт Леви: Това вече е друг въпрос. Принципът, че парите следват ученика, предшества с много спора дали да бъдат субсидирани и частните образователни институции. Само искам да кажа следното: дори и в най-скъпите частни западни университети има и много държавни програми, които подпомагат точно хора, които не могат да си го позволят, но там подборът е много страшен...

Но аз искам да обърна повече внимание на медията. В сценария, който ми беше изпратен, фигурира въпросът дали лявото звучи като от вътрешността на балон. Отговорът е “да”, защото в момента то е обсебено от политическото ляво – това, което виждаме на политическата сцена. На мен много ми се иска да видя вас на политическата сцена, вместо динозаврите в момента. Те дори не са динозаври, а годзили, но това е друга история. И докато не намерим начин да бъде спукан този балон, в който либералната десница и новото ляво са приглушени, ще си получаваме все едни и същи хора или един и същи тип хора във властта. Разчитам на това, че вие ще успеете – поне от лявата страна – да пробиеите тоя балон.

Тодор Христов: Аз също мислех, че е добре да тръгна от тези въпроси, които ни бяха поставени, но сега ми се струва, че ще бъде по-полезно да се съсредоточа върху два от тях. Какво от това, че dВЕРСИЯ си поставя етикета „лява медия”? И какво означава да

бъдем активни? Кога едно „бълбукане“ преминава прага, отвъд който става активност? Кога неща, които правим, остават под този праг и не си струва да бъдат броени?

Струва ми се, че тези въпроси имат един общ възел – въпросът за истината. Ако ме извините, бих предложил работна хипотеза какво да наричаме истина засега. Тази хипотеза е всъщност много проста: ако едно твърдение е истина, то има силата на истина, и значи да твърдим обратното би било слабо.

Предимството на подобна работна хипотеза е, първо, че тя работи добре с познатите ни теории за истината. После, обаче, истината започва да изглежда въпрос на съотношение на сили. При това трябва да си даваме сметка, че силите не са непременно способността за насилие, нито дори капиталът. Знанието е сила. Знаците са сила. Желанието може да бъде сила. Но въпреки това сили, които зависят от ситуацията и могат да бъдат лесно преобърнати. Само един пример с материал от тази книжка на dВЕРСИЯ – интервюто със Спирос Маркетос. Да кажете на една система, която твърди, че постоянно се реформира, че постоянно иска реформи, че ако нещо изобщо не е наред, то е заради липсата на реформи – да кажете на такава система, че тя не може да се реформира, означава да твърдите нещо слабо. В рамките на това интервю това слабо твърдение се е оказало вписано в аргумент, който го съчетава с понятия, с теории, и най-вече с исторически опит, на който е трудно да се възрази. Ако все още смятате, че системата може да се реформира, опитайте да реформирате Гърция – това ни предлага интервюто. И ако не можете, в тази ситуация твърдението, че имаме нужда от още реформи е станало слабо. Съотношението на силите се е преобърнало. Нещо невъзможно е станало истина.

Но ако е така, изглежда, че истината предполага сила. Тогава: как можем да кажем истината срещу някой, чиито сили значително превъзхождат нашите? Как можем да казваме истината срещу силните?

Предполагам, че има различни начини да го направим, но има една технология, която бих искал да опиша, за да обясня къде ми се струва, че можем да открием ползата от това dВЕРСИЯ да се етиkira тъкмо като лява медия.

Фуко описва тази технология в контекста на „Йон“ на Еврипид и я нарича правосъдна (или съдебна) паресия. Ще ви спестя детайли, хубави и важни детайли, и ще огрубя това, което описва Фуко, до нещо много просто.

Представете си, че сте изправени пред някой наистина силен и му казвате, че той наистина е извършил насилие, че той е виновен за вас. Силата е на негова страна, нали? Но ако сега той се опита да я употреби срещу вас, би изглеждало, че само потвърждава това, в което сте го обвинили. Той само потвърждава това, че е насилник. Истината и силата са се разцепили. Изглежда така, сякаш въпросът за истината се е отцепил от силата дотам, че колкото повече употребява сила този, срещу когото говорим, обвинявайки го в насилие, толкова по-малко истината е на негова страна, толкова повече на наша.

Сами разбирате, че тази технология има цяла серия прагматични условия, за да стане възможна. На първо място тя предполага риск. Тъкмо затова трудно се ражда истина от опита ни да разобличим насилията на мъртви тирани. После, тя предполага право. Нали правото бележи границата, отвъд която силата преминава в насилие? Нали тъкмо когато силата прекрачи границата на правомерната си употреба, тя става насилие? При това право, което много по-често е справедливост, отколкото въпрос на закон. Накрая, тя предполага публика.

Но тези условия могат лесно да бъдат посрещнати. дВЕРСИЯ, в интерес на истината, се справя с тях лесно, без дори да се налага да мисли за възвращаемост или сериозни капиталови инвестиции. Тъкмо защото лесно могат да бъдат посрещнати, тази технология се е разпространила дотам, че изглежда, че можем да я открием навсякъде, където някой се опитва да говори като паресиаст, да казва истината срещу тирана. Независимо кой е тиранът, независимо дали е мислен като ляв или десен тиран. Но аз смятам, че днес тази технология повече не работи и дВЕРСИЯ е едно от най-добрите доказателства за това.

Тя не работи, защото днес самата природа на силата, на потисничеството, ако искате, се е променила. И за да го демонстрирам, ви предлагам тест. Всеки би трябвало да отговори за себе си с „да“ или „не“ на 16 въпроса. Аз ще ви прочета само осем, които съм подбрал старателно, за да имате заключение:

1. „Обвинявате ли другите за нередности, грешки, неуспехи или провали?“
2. „Често ли ругаете?“
3. „Използвате ли неподходящ, на обществено място, неприличен език?“
4. „Често ли се разстройвате?“

5. „Често ли оспорвате институционални правила или изисквания?”
6. „Склонни ли сте да спорите с хора с авторитет или власт?”
7. „Отказвате ли да се договаряте или да правите компромиси?”
8. „Често ли изпробвате кои граници можете да преминете, например като спорите или отказвате да се подчините?”

Скъпи колеги, който има повече от четири „да”, страда от съпротивително-предизвикателно разстройство. При условие, че тези четири „да” описват нещо, което се случва поне веднъж седмично, в продължение на поне шест месеца. Няма да казвам какъв е моят резултат от теста, можете да се досетите.

Но оставям настрана проблема със съпротивително-предизвикателното разстройство. То има сложна история – възниква през 80-те години, DSM-III, а в наши дни е придобило тази особена форма, че се предписва на хора до края на двадесетте си години. Ако след края на двадесетте си години продължавате да отговаряте на тези въпроси така, значи сте преминали към съвсем друго разстройство.

И така, имате това разстройство, което е особено остро там, където го употребявате срещу хора с институционален авторитет. И особено ако става дума за две места, не винаги на същото място.

Представете си, че сте изправени пред този апарат и искате да кажете, че светът е несправедлив. Успявате да вдигнете толкова шум, че пречите на другите да живеят нормално обичайния си живот. Така се твърди, че сте достигнали точката, в която е необходимо да ви бъдат зададени тези въпроси. Вдигнали сте шум за несправедливостта на света, въпросите ви биват зададени, вие отговаряте – получавате хапче. Опитайте сега да бъдете паресиасты! Срещу този апарат!

Работата е там, че паресията предполага не само прагматика, тя предполага драматика. Тя предполага не просто да кажем истината срещу тирана, а това да стане нечия истина. Някой да разпознае, да признае тази истина като своята истина, като истината за себе си, да се конституира като субект на тази истина. Но за да стане това, той трябва да поеме риск пред друг. Тестовите не са друг – тук не говори друг, тук отговаряте вие. Да, на въпроси, които са ви били предписани, зададени, но въпреки всичко, говорите само вие. Цялата драматика на паресията е рухнала. Всичко, което може да направите, ако се опитате да критикувате този тест, ако се опитате да

настоявате, че въвеждането му през 1980-та година е било до голяма степен скандал, най-вече заради трудното му разграничаване от различните разстройства, свързани с гнева – всичко, което бихте постигнали, особено ако се стараете, особено ако настоявате, е малко повече хапчета и може би повишаване към това следващо разстройство – асоциално поведение.

В наши дни ние сме потискани от апарати. Потисничеството няма лица. Живеем във време на потисничество без потисници. Как можем да казваме истината срещу потисничеството, след като вече няма потисници, срещу които да говорим?

Струва ми се, че в това отношение dBEPСИЯ е лаборатория. Защото, независимо, че тя използва стари техники, отдавна наследени леви начини на говорене, никой от тях очевидно не е достатъчен.

Мога да различа поне няколко стратегии на решаване на този проблем в рамките на статиите, които, признавам, прочетох с голямо удоволствие. На първо място олицетворяване на апарата на потисничеството. Например чрез фигурата на капитализма, който много често бива третиран като субект. Или онзи обратен ход, в който изглежда, че експертите биват превърнати в лицата на този потиснически апарат. Обратният ход, който ни казва да анализираме експертите, да опитаме да схванем как говорят те, да ги критикуваме, защото така би се разкрило потисничеството, изписано върху лицата им.

Лично аз смятам тези две технологии, които са споделени от почти всички статии, за недостатъчно ефективни. Не за друго, а защото ми се струва, че има риск те да попаднат в същия капан, в който са попаднали лудитите навремето. Сецате се, онези английски работници, които са воювали срещу машините.

Можем да различим обаче поне още няколко техники. Една от тях е в статията на Маргарита Габровска за яйцеклетките, която горещо ви препоръчвам. Изглежда така, сякаш статията е устроена около една обичайна логика, която ни казва: твърдят, че става дума за социален проект – всъщност става дума за пазар. Твърдят, че се грижат за здравето ни – всъщност ни продават стока. Тази логика е класическа, но недостатъчно ефективна. Статията обаче прави нещо друго – тя дописва посланието. И това дописване със здравни факти, с усложнения, с данни, които, в интерес на истината, се намират трудно, включително колко голям е обемът на пазара на

замразени яйцеклетки. Това дописване е много по-ефективно от жеста, който казва „Всъщност става дума за пазар!”

Друга важна техника, която пряко произтича от това, че dBEPСИЯ се нарича лява медия: тя опитва да прокара граница, нали? Тази граница между ляво и дясно. Къде минава тя? Между партии? Очевидно не. Между хора? Още по-малко. Това е граница, която пресича разграничения, важни за функционирането на апаратите, които ни дават знание днес.

Накратко: как стои въпросът с разграничението между актуалното, което доминира експертното говорене в наши дни, миналото и бъдещето? Къде е границата между сегашните решения, между актуалното и бъдещето, в статията на Валентина Георгиева за реформата в българските университети? Къде е границата между миналото и сегашното във великолепния анализ на Димитровград? После, къде е границата между позициите, които са аномални и тези, които изглеждат повече или по-малко признати като различни? Тук няма да споменавам известната статия на Магпай Корвид. Но вземете чудесния анализ на Петър Добрев на чалгата. Това аномална позиция ли е? Тя трудно може да бъде локализирана по отношение на каквато и да било норма.

Изглежда така, сякаш опитът да бъде прокарана една лява политика е разрушил цяла серия стабилни разграничения, които ни позволяват да се идентифицираме, освен всичко друго, като хората, които знаят какво си струва. Включително какво си струва да се знае или слуша.

После, как стои въпросът с границата между актуално и виртуално в интервютата с хората от Хаспел и Аделанте? Интервютата са устроени така, че това къде минава границата между актуалната и виртуалната свобода в хода на разговора да стане напълно неразлично.

Накрая, къде минава границата между фикция и знание? Тук имам предвид статията на Неда Генова, в която се оказва, че дори психоанализата може много лесно да се окаже фикционално знание, в което тези граници трудно могат да бъдат посочени.

Ще приключвам, макар че има още няколко статии, които исках да спомена.

Преди известно време опитах да кажа нещо такова на Жана Цонева: Тя каза, че истинският въпрос е как да спасим критиката. аз смятам, че въпросът е тъкмо това. Но да спасим критиката не означава да вдигаме шум. Означава да работим тихо, докато

разрушим всяка точка на сигурност, на която се опира знанието, което захранва апаратите, които ни потискат. Една радикална критика, една радикална лява критика, трябва да бъде неуверена. Радикално неуверена.

Благодаря!